

Salföld

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

Salföld

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 5
2. Salföld bemutatása 7
3. Örökségünk 9
4. Eltérő karakterű településrészek Salföldön 16
Ófalu
5. Építészeti útmutató 19
Tetőhajlásszög
Tetőforma
Magasság
Színek
Telepítés
Terepalakítás
Kerítések
Kertek
Ajtók, ablakok
Erkélyek, tornácok
Homlokzatképzés
Részletek
6. Mai példák 40
7. Utcák, terek 45
8. Hirdetések, reklámtáblák 47

BEVEZETÉS

A kézikönyv segítség kíván lenni: a település bemutatásával, az értékek megismertetésével és az útmutató résszel tárja fel az épített környezet szépségeit. Bevezeti az olvasót az építészeti értékek tárházába, hogy olyan házat tudjon építeni, ami valódi büszkeséggel töltheti el, és a település képéhez illeszkedik, azt ízléssel viszi tovább.

Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön a könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van környezetével, szomszédaival, településével. Valódi gyümölcse pedig csak annak a kapcsolatnak van, ahol a felek egymást megismerik, szeretik és békében élnek egymással. Igaz ez az emberi kapcsolatokról a zenén át egészen épített környezetünkig.

A Balaton-felvidék a Balaton északi partján, nyugat-keleti irányban húzódó fennsík, mely a Bakony és a Keszthelyi-fennsík között fekszik. A Bakonytól a veszprém-nagyvázsony-tapolcai törésvonal választja el. Salföld a Káli-medencében található, annak is a Balaton felé nyíló kapujában, a Balaton-felvidéki Nemzeti Park szívében.

A Balaton-felvidéken korábban fa- és sövényfalú épületeket emeltek, majd az erdők ritkulásával a 18. század folyamán a kő lett a fő építőanyag. A fehér, szürkés vagy sárgás színezetű dolomitból és mészkőből, valamint a vörös homokkőből és fekete bazaltból rakott kőfalak sajátos, egyedi hangulatot adnak a falvaknak.

Az új építőanyagok megjelenése az épületek szerkezetére, formájára is hatással voltak, így a lapos kövekből dongaboltozatokat, boltpincéket építettek, ami magasabb szintre emelte a bortárolást. A települések korábban teleksoros úti falvak voltak, majd a 19. századtól a szűk faluhatárok miatt bekövetkezett halmazosodás és a közös udvarok rendszere volt jellemző, valamint az újonnan telepített falvakban a szabályos kimért telkek domináltak.

„Vajon csak a megőrzés a karbantartás a kötelességünk? Vagy inkább fenntartani, gondozni, hasznosítani, gazdagítani és úgy továbbörökíteni?! Hagyományos népi építészeti emlékeinkből sokat tanulhatunk, megőväsük, felújításuk nem öncél. Jól kell sáfárkodnunk ezzel a ránk maradt örökséggel. Táji, természeti, épített értékeink gondozása, gyarapítása és továbbadása elválaszthatatlan életünkötől és kultúránktól. Örökségül adni azt, amit mi is apáinktól, nagyapáinktól kaptunk, ami sorsunk, életünk színtere, a hely ahol születtünk, ahová emlékeinkbe visszatérünk és ragaszkodunk.”

Krízován András és Somogyi Győző szavai

SALFÖLD BEMUTATÁSA

Salföld, avagy a Balaton „hátsó udvara” ritka természeti képződményeivel és festői tájaival már a honfoglalás idején a Káli-medence kedvelt helyszíne volt. A területen már 900 körül megjelentek a honfoglaló magyarok. Eleinte a Kál horka, majd Vérbulcsú nemzetségek szálláshelyéül szolgált, később Koppány vezéré lett.

A község neve eredetileg Kőkút lehetett, de nevezték Salköveskutnak, Salkőkútnak is. 1138-ban birtokosai Sol nobiles de Kukuth fiai voltak. Ebből a névből (Sol-Saul) eredeztethető a Salkőkút elnevezés, melyet az Árpád-házi királyok idején már használtak. A családhoz kapcsolódóan két végrendelet is fennmaradt (1221-ből, és 1227-ből), mint hiteles írásbeli dokumentum. A Saloknak a környéken is nagyobb birtokai voltak, azonban férfi ága 1560 körül kihalt.

1307-ben okiratban említést tesznek az itt található, Mária Magdolna tiszteletére állított pálosrendi kolostorról. A főként magyarok lakta település egészen a török időkig virágzó korszakot élt meg: állattartás és szőlőművelés jellemezte. Azonban sorsa 1543 után megpecsételődött: Székesfehérvár elfoglalása után a török haderő a környék várait is ostromolta. A Káli-medence falvaival együtt pusztult el Salföld is, melyet 1687-ben szabadítottak fel az egyesült keresztény seregek. Ezután következett a Rákóczi-szabadságharc (1703-1711), melynek dunántúli hadjáratai (Bottyány Jánosé 1705-ben, majd Csobánc ostroma 1707-ben) hátráltatták a falu újjászületését, így erre csak 1711 után adatott meg a lehetőség.

Az 1715-ből származó összeírás szerint, "Schalfölde lakosai jövevények" voltak, majd egy 1720-ból fennmaradt dokumentum alapján megtudhatjuk, hogy a betelepülők magyar jobbágyok voltak. A XVIII. században a község gyors fejlődésnek indult, hozzá tartozott Ábrahámhegy is nagy szőlőterületekkel. A béke és a virágzás folytatódott a XIX. században is. A népszámlálások adatai alapján 1828-ban 293 fő, 1890-ben már 613 fő élt a faluban (összegezve Ábrahámhegy és Salföld lakosait). A helyi gazdaság legjövedelmezőbb ága a XX. század közepéig az állattenyésztés (tehéntartás), valamint a halászat és a szőlőművelés volt.

A II. világháborúban sok hősi halottja és mártírja volt a falunak, az épületek azonban viszonylag jó állapotban maradtak a háborús évek után. 1950-től a szocialista rendszer gyökeresen átalakította Salföld társadalmát: a magángazdaságokat szétverése, a parasztgazdák földjeinek és a módosabbak házainak államosítása következett. 1959 tavaszán a parasztokat néhány aktivista termelőségvetkezetbe kényszerítette. A történelmi kényszer által megalakult téesz 1973-ig működött, amikor egy nagygazdaságba olvasztották be. A salföldi téeszt később a falusiak nagy része magáénak érezte, az elnöke sokat próbált tenni a községért.

Egy településfejlesztési koncepció áldozataként 1973-ban mégis hanyatlani kezdett a falu. Megszűnt a helyi tanács, az iskola, emellett (és ennek hatására) a lakosság a kiemelt övezetnek számító Balaton-partra vagy városokba költözött: megkezdődött az elvándorlás. 1970-ben még 243-an voltak a salföldiek, 1990-re azonban 77 főre apadt a lélekszám. A falura jelenleg lassú beépülés jellemző, valamint az előregedés folyamata figyelhető meg.

Kiemelendő mindemellett, hogy a falukép viszonylag érintetlen maradt, és ez vonzotta a máshonnan ide kikapcsolódni, felüldülni járó beírókat. A környék és a táj szépsége vonzóerőként hatott az ide érkező városiak számára, akik régi házakat vettek és újítottak fel ennek hatására. A hajdani nyaralók közül többen letelepedtek itt, mára „tősgyökeres” salföldivé váltak, ezzel némiképp gyarapítva a lakosságot.

Salföld ma amellett, hogy turista látványosság, saját önkormányzattal működő település, természetvédelmi majossal és szép portákkal rendelkező falu a Káli-medence szívében.

ÖRÖKSÉGÜNK

A község településképét alapvetően meghatározzák mind a történeti múlttal rendelkező épületek, mind a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkhoz tartozó vidék természeti képződményei, értékei. Ezek az elemek építik fel mindazt a jelleget és karaktert, mely festői tájat, idilli és ma is hagyományörző falusi képet kölcsönöz Salföldnek.

Salföld településszerkezetéről elmondható, hogy az idők során megőrizte falusias jellegét, döntően fésűs, kisebb részt halmaz szerkezettel rendelkezik.

Salföldi Mária Magdolna Kolostorrom

Salföldtől délnyugatra, az erdő szélén, kis völgy közepén emelkedő természetes dombon találhatóak a salföldi kolostor romjai. A Boldog Özséb (1200-1270) által alapított Remete Szent Pálról elnevezett pálos rend az egyetlen magyar szerzetesrend, melyhez kapcsolódóan Salföld környékén több kolostor is épült: Henye, Uzsa, valamint a kőkúti sancte Maria Magdelene. Először 1263-ban, Pál veszprémi püspök említi oklevélben, ekkor épült a kolostor román ősmagva a kerengővel és barátlakásokkal. A fehér barátoknak is nevezett pálosok 200 évig éltek itt.

Az idők során fosztogatások áldozata volt, de 1482-ben ismét felvirágozott a kolostor. Ekkor épült hozzá a gótikus templom, melyhez István bíboros 1475-ben búcsút engedélyezett. Ismeretlen okból azonban még a török támadások előtt elnéptelenedett, ezt követve pedig a török hódoltság idején a térség is. A XVIII-XIX. század során a falvak újjáépültek, melyhez a lerombolt várak és paloták köveit használták. Így kerültek elhordásra a kolostor kövei, melyeket a híres Csigó család szállíttatott el pincék, istállók építéséhez.

A XIX. század második felében többször említik a romokat, melynek alaprajzát Békefi Remig tette közzé. A keletelt kolostortemplom a nyolcszög három oldalával záródik és szentélye egyforma széles a hajóéval, melytől gótikus diadalív választja el. Három csúcsíves ablaknyílás helyezkedik el a déli falon. A templomtól északra találhatóak az egykori kolostor romjai: kerengővel közrefogott udvar mentén épült fel, melynek közepén ciszterna található. A keleti kolostor-szárnyat alappincézték, a templom padlószintjét a késő gótikus időben megemelték.

1963-ban Sági Károly végzett a romoknál ásatásokat, amely során a délkeleti részen bolygatott sírok kerültek elő. Az egyikből az 1930-as években rekeszszománcos technikájú, corpusszal díszített bronzkorong (Árpád-kori ékszer) került elő. A kolostor falában egy feliratos római kő volt beágyazva, mely később elveszett.

A kolostorbirtokhoz egy halastó is tartozott, ennek nyomait Cholnoky Jenő találta meg a kisörpusztai homokbányához vezető út mellett. Bár falainak nagy részét elhordták, még ma is hirdetik a romantikus romok az egykori kolostor lenyűgöző épületegyüttesét. Szintén az újjáépítési hullámban pusztult el az egykori birtok számtalan szép épülete (vízzáró gát a Burnót-patakon, őrtorony a mai község területén).

Jelenleg a templom falai a boltozatig állnak, néhol még láthatóak a bordaindítások nyomai. A gótikus ablakok közül egy mérműves ablak áll, melyen megmaradtak a részletképzések. A kolostorszárnyakból csak részletek maradtak fent, a falak combmagasságig állnak. Környezetében mára erdei pihenőhelyet alakítottak ki.

Római katolikus templom (Szent Máté)

A salgföldi településképet nagyban meghatározó barokk templom 1769-ben épült. Oltára XVIII. századi faragás, az oltárkép Szent Mátét ábrázolja. A XIX. század során bővítették. Ma a településképp meghatározó eleme.

A képen látható két épület műemlékvédelem alatt álló népi lakóházak, melyek ma is lakóházként funkcionálnak. Az épületen megjelenő vakolatdíszítés, az oromzaton lévő macskalépcső, a balatoni nádtető, a fa nyílászárók mind az épület értékei, védendő elemek.

Természeti-táji értékek

„A Káli-medence szelíd tája felvillantja a régi, csendes Balaton-felvidék utánozhatatlan hangulatát. A változatos formájú hegyek által koszorúzott mediterrán tájban harmonikusan olvad össze a középkor sűrű településhálózatát idéző falvak sora a medence síkjának mélyzöld rétjeivel, a hegyoldalakat hosszan borító szőlőskertekkel, a bennük ékszerként ragyogó pincékkel, a szőlők felett a hegyek üstökeit borító erdőkkel.” /forrás: www.salfold.hu/

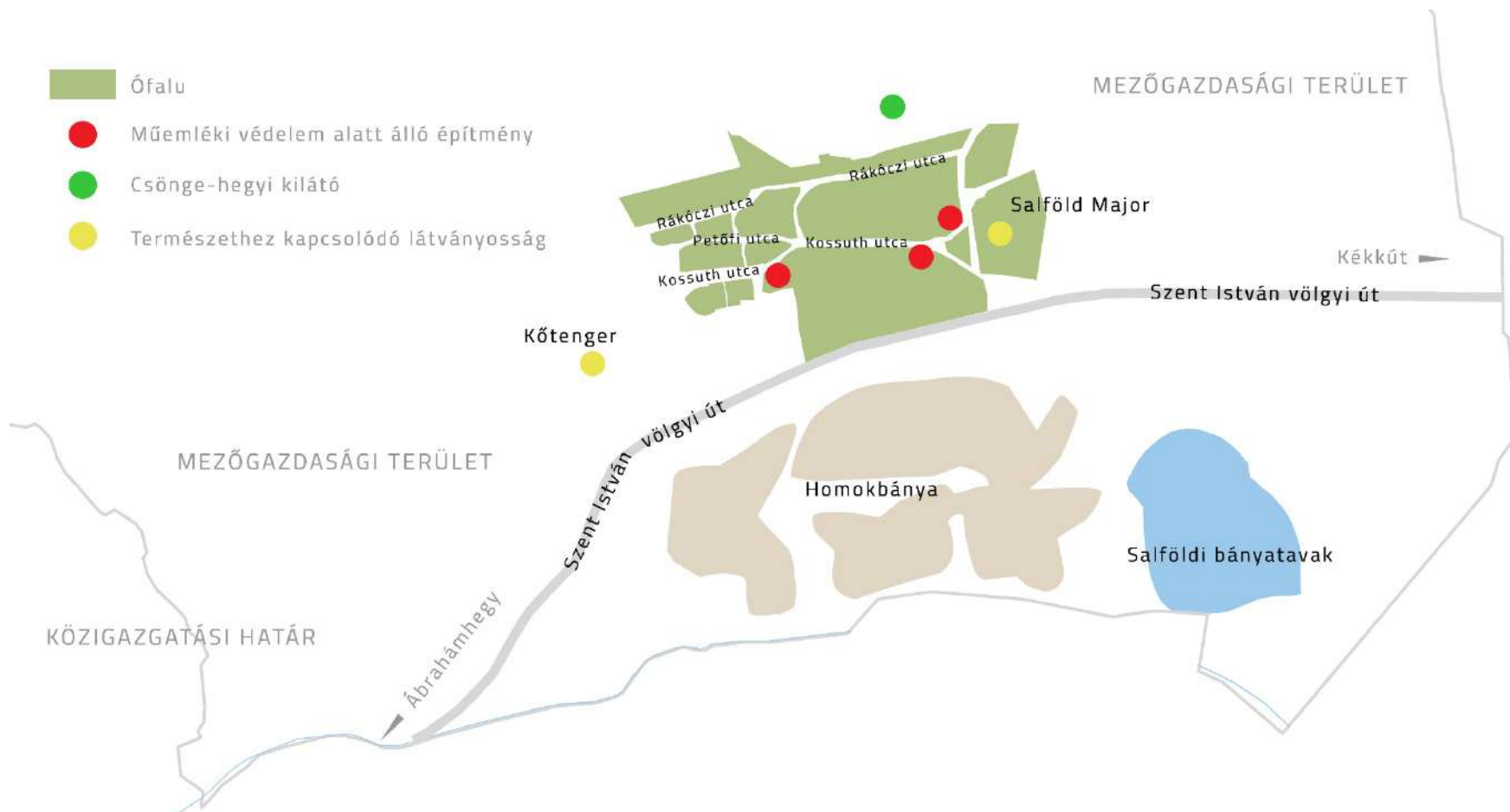
Salföld a Káli-medencén belül található, melynek területén 1984-ben hoztak létre tájvédelmi körzetet az itt lévő természeti és kultúrtörténeti értékek megőrzésének céljából. A településtől észak-nyugatra és délre védett erdő terül el (utóbbi: Csönge-hegy, Klastromvölgy). A területen a Csarabos tanösvény és turistaútvonalak vezetnek, valamint közjóléti létesítményekkel is rendelkezik – pl. erdei pihenőhely, kilátó (Csönge-hegyi kilátó).

Délen található a hévízes források segítségével keletkezett Kőtenger. A pannon homok kovás cementálódásával létrejött formakincs jellemzője, hogy még alig emelkednek ki a kőtömbök a felszínből az erózió nem elegendő mértékű, azonban a szélerózió következtében a kiálló részek csiszolódása figyelhető meg, fényes felületek formájában.

A település jelentős kondicionáló zöldfelületekkel rendelkezik.

ELTÉRŐ KARAKTERŰ-TELEPÜLÉSRÉSZEK

ÓFALU

A településen belül egyféle karakter uralkodik, ez az ófalu. A falusias jelleg, valamint a természethez illeszkedő, kétutcsás szerkezet ma is jellemzi Salföldet. A nyugati oldalon a hosszabb telkek megosztódtak és új utca alakult ki. A keleti oldalon a medencére néző lejtőn nem kívánatos az utcától távolabbi beépítés és telekmegosztás. A telkek beépítése főként oldalhatáros, az épületek nyeregtetős kialakításúak. A településhálózatot keskeny utcák alkotják kisebb kiteresedésekkel. A fehér és törtfehér házakat macskalépcsős oromzat, vakolt, fehérre meszelt kémény, 5-7 méteres szélességű épülettömeg jellemzi, mögöttük gazdasági melléképületekkel.

Javasolt az utcára merőleges tetőgerinc és a közvetlen környezetben jellemző tetőhajlásszög alkalmazása. Ez jellemzően 40-45 fok közötti, mellyel gazdaságos geometriájú tetőtér alakítható ki, továbbá pozitívum, hogy nem árnyékoljuk le a saját és szomszédunk kertjét.

A településkép egységessége érdekében kedvezőbb, ha a ház oromzattal fordul az utca felé, és nem kontyolt tetővel. Az ófalu településrészen lévő beépítésre a hagyományos hosszú telkes egytraktusos lakóházak jellemzőek. A hosszú telkeknek az utcára néző végében helyezkednek el a lakóházak, ezektől távolodva pedig az állatokat kiszolgáló épületek, majd a veteményeskert, gyümölcsöskert. A lakóház mellett "tisztá udvar" alakult ki, e mögött a gazdasági udvar, majd a telek hátsó részén a veteményeskert. Érdemes megfigyelni a település szerkezetét, építészetét. A keskeny utcákra fűződő oldalhatáros beépítésű viszonylag kis telkes utcavonali beépítések jellemzik a települést.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Arra a kérdésre, mitől szép egy lakóház, nem lehet egy mondatban válaszolni.

Neves építészek és filozófusok a különféle megközelítések ellenére egyetértenek azonban abban, hogy a közhiedelemmel ellentétben a szépség nem szubjektív, nem részrehajló. Szép az, ami érdek nélkül tetszik, mondja Kant.

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat, és megfontolandó példákkal ábrázolni a lehető legjobb megoldásokat egy szép lakókörnyezetért.

Ófalu

TETŐHAJLÁSSZÖG

Salföld épületeinek tetőhajlásszöge közel azonos. A fő tömeget meghatározó tető hajlásszöge 40° -nál alacsonyabb, 45° -nál meredekebb nem lehet. A faluban az épületek tetőhajlásszöge illeszkedik a kialakult állapothoz.

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint a környezetüknek, hogy illeszkedjenek az utcaképbe.

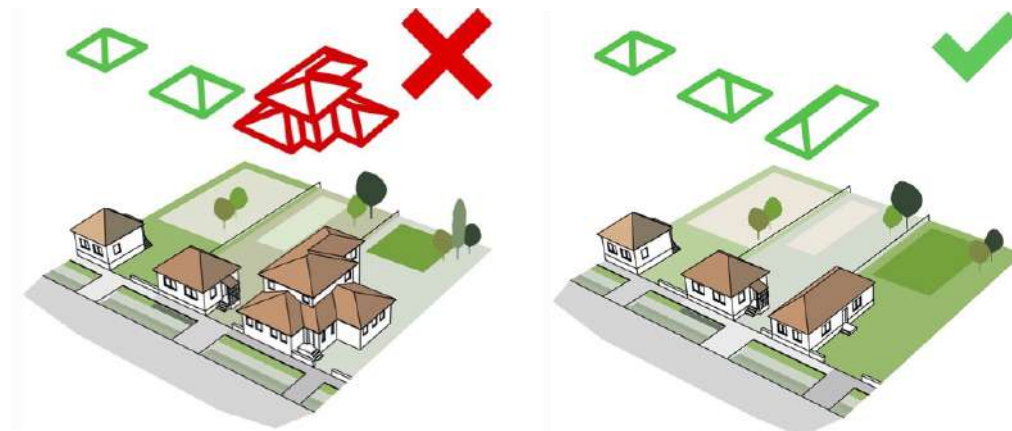

TETŐFORMA

Salföldön az épületek tetőformája egyszerű megjelenésű, formájuk minden esetben a faluban jellemző magastetővel, nyeregtetővel létesíthetők.

Tördelt tetőformájú épület kerülendő, mivel nem illeszkedik a településképbe.

Az épületek esetén a hagyományos cserépfedés, nádfedés, természetes pala és korcolt lemezfedés alkalmazható. A hagyományos szürke palafedés csak a meglévők pótlására és annak folytatásaként megengedhető, de kerülendő!

MAGASSÁG

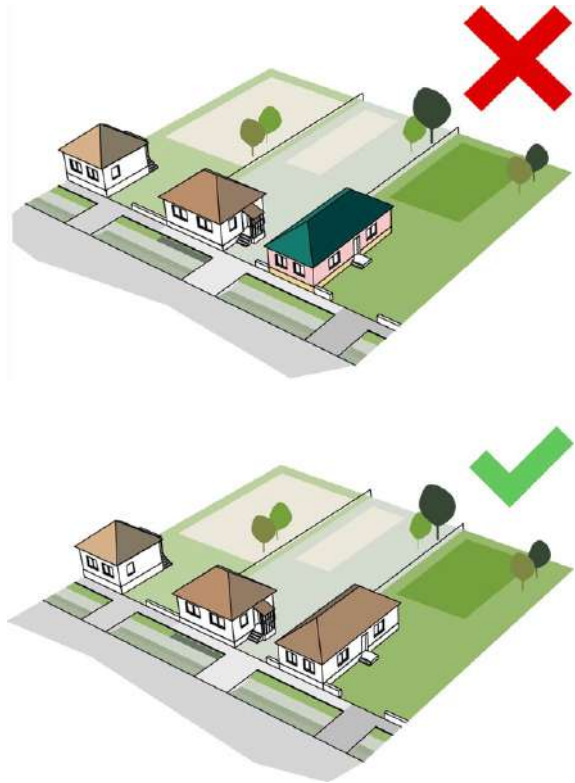
A településen az épületek magassága közel azonos (4 méter). A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetük. A faluban az épületek nem túl magasak.

Új ház építésénél fontos, hogy illeszkedjen a környezethez az épület magassága, a túl magas épületek rontják az utcaképet.

SZÍNEK

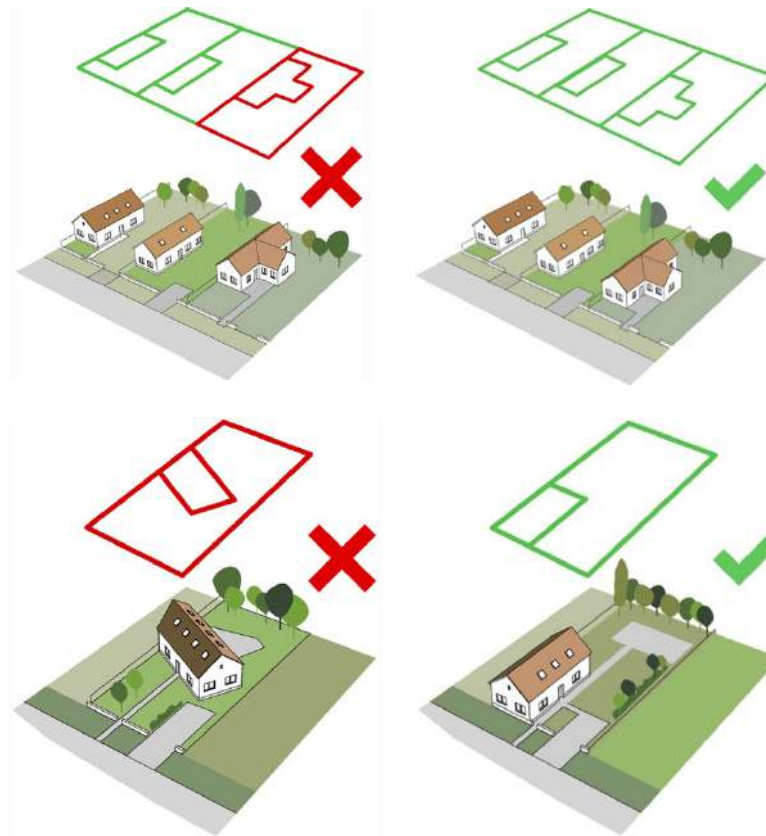
A település épületei a hagyományos falusias színvilágot követik, főként a fehérre meszelt fal a jellemző. Salföldön a természetes színhasználat a javasolt, az épületek színezése a környezethez és a hagyományokhoz illeszkedő fehér, tört-fehér, nyers, illetve tojáshéj -, vagy ahhoz közelálló pasztell színű lehet. A telt és harsány színek nem alkalmazhatók.

TELEPÍTÉS

A településen főként az oldalhatáros beépítés jellemző, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. Nyeles telek csak úttól elzárt belső fekvésű meglévő telek esetében alakítható ki.

Kerülendő a nem utcával merőlegesen telepített, indokolatlanul nagymértékben hátrahúzott épületek építése. Az épületek a telek oldalhatárán állnak, a ház mögött növényzettel határolva kialakítható védett kert. Minimum 50%-os zöldfelületi arány betartása szükséges.

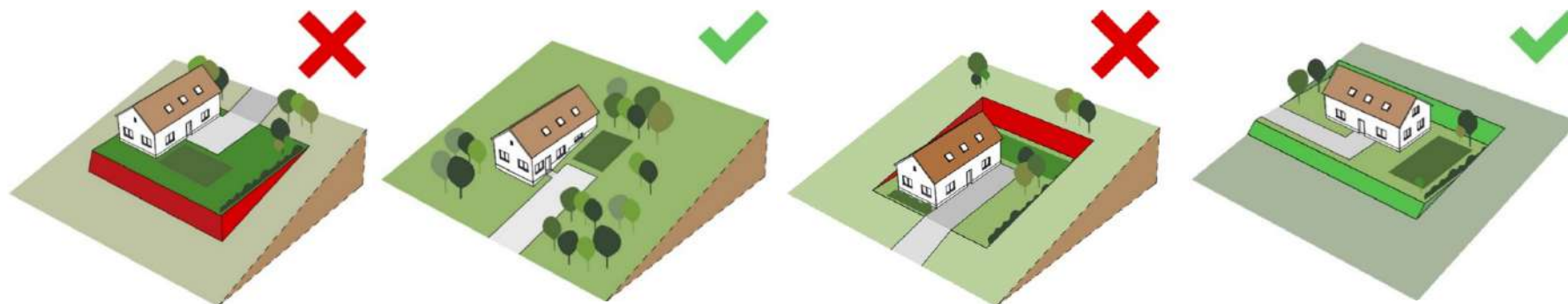

TEREPALAKÍTÁS

Salföld utcái néhol enyhén vagy jelentősebben meredek, ezért a házak építésénél esetenként lejtős telekre lehet számítani, így illeszkedni kell a terephez az épületeknek. Törekedni kell a lehető legkevesebb föld megmozgatására.

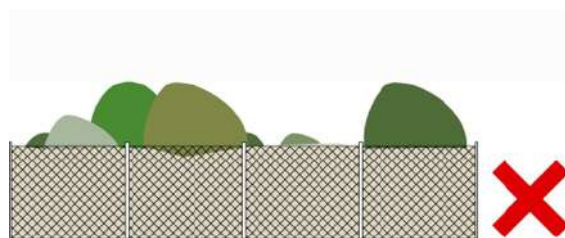
Nem elfogadható az épület földbevájása, mivel így az esővíz összegyűlik a mélyedésekben és a kert használhatatlanná válik. Továbbá nem jó megoldás az épület teljes kiemelése sem, mivel így a ház kiemelkedik a környezetéből, nem illeszkedik a terepadottságokhoz.

Jó megoldás a terepalakításnál az épület részleges bevágása, így a kitermelt földdel feltölthető egyenesre a telek, kevés földet kell megmozgatni. Kedvező megoldás, ha az épület eleve a terepbe illesztve épül, így teljesen illeszkedik a terepadottságokhoz, környezetéhez, valamint minimális földmunka szükséges.

KERÍTÉS

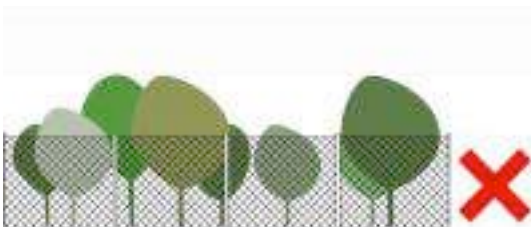
Salföldön egyaránt jellemző a tömör szárazon rakott kőkerítés és a 1/3 részben kőlabazat és 2/3 részben áttört résszel bíró kerítések is. A település telkeit csak sorosan rakott, helyben szokásos kő anyagú kerítéssel lehet bekeríteni az utcával határos oldalon. A kerítés maximális magassága 160 cm lehet. Ezek tömör kőkerítések vagy minimum 60 cm magas kőlabazatú és fölötté fa (natúrhatású) szerkezetűek lehetnek. A fával kombinált kerítéseknél a kapuk körül és tagolásként kőből készült oszlopok, a belső kerítéseknél drótfonat vagy léckerítés alkalmazható. Látszó beton, illetve zsalukő használata sehol sem megengedett.

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő.

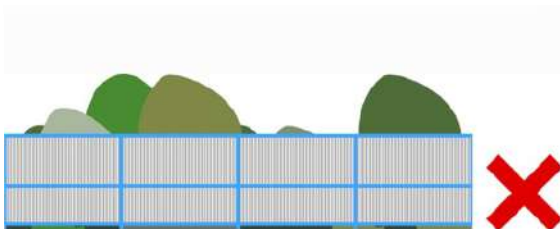
1/3 részben kőlabazat és 2/3 részben áttört kerítés.

A teljesen áttört, drótfonatos kerítés nem megfelelő.

Tömör szárazon rakott kőkerítés, növényzettel befuttatva.

Teljesen zárt, kivéve kőkerítés nem megengedett.

Természetes határ, kerítés növényelválasztásból.

KERÍTÉSEK

A kerítések funkcionális szerepükön túl esztétikailag is igen nagy szerepet töltenek be a település arculatának kialakításában. Hangsúlyosak, és ezzel együtt más- és más megjelenésűek. Az eszköztár sokfélesége azt eredményezi, hogy nagyobb odafigyeléssel kell lennünk a kialakításra, hogy megtarthassuk az utcakép egységességét, hangulatát, a település karakterének megfelelő arculatot.

Ahogy az épületek esetében a természetes anyaghasználat a javasolt és jellemzővé vált, úgy a kerítések kialakításakor is ezeket az anyagokat érdemes előnyben részesíteni. Kerítések terén is beszélhetünk hagyományosan alkalmazott anyagokról vagy formákról. A településre jellemző volt a rakott kőkerítés, ezt a településképileg meghatározó jellegzetességet szükséges megőrizni továbbra is. Ezek szép összképet adnak a fa kapukkal és jól kombinálhatóak futónövényekkel, mint például a borostyánnal és a trombitafolyondárral, esetleg függő virágcserepes egynyáriakkal/évelőkkel. Ezek természetes hatást keltenek és kellemes hangulatot kölcsönöznek a település utcáinak.

Salföldön szép példák jelennek meg a kőalapú faragott fakerítéseknek is, melyek egyedi és egyben hagyományos képet mutatnak, és növelik mind a telek, mind az utca látványértékét. A kevésbé tömör fa kerítés jól kombinálható sövénnel, amely az utcaképet is kellemessé teszi, és elégséges takarást biztosít a kert számára. A kő lábazat megfelelő keretet ad az izgalmas megoldásoknak.

Ezek a kerítés kialakítások jó példák a természetes anyaghasználatra. Az agyagba vagy betonhabarcsba lapjával rakott kőkerítés az elsősorban kívánatos, emellett a szárazon vagy élével rakott természetes kőkerítések elfogadhatóak és ezentúl jól párosíthatóak növényzettel is. Emellett bár kiváló takarást biztosít, ezzel a megoldással elkerülhető a falszerű megjelenés.

KERTEK

A kert a telek éppolyan fontos helyszíne, mint maguk az épületek. Nem csupán kapcsolatot teremt a természettel, de a rekreáció, pihenés színtere is, mely szolgálhat haszonkertként egyaránt. Mivel ilyen nagy jelentőséggel bír, a kialakításnál és a tervezés során ugyanúgy fontosak benne a formák, színek és anyagok, mint az épület esetében.

A kert nem csupán az alkotás-, hanem a kikapcsolódás színtere is. Tulajdonképpen az épület folytatása a szabadban, csak mások az arányok, építőanyagok. Emberi tevékenységek helyszíne, összhangban a természettel, az utóbbi megidézése, megélése, hogyha megfelelően használjuk fel a rendelkezésünkre álló anyagokat, zöld elemeket.

A kert egyes részeit különböző funkciók alapján határolhatjuk le. Az egész kert bejáratául az előkert szolgál, miközben szépen keretezi az épületet. A hátsókert a rekreáció, kikapcsolódás színtere. Az oldalkert jellemzően a gépkocsibeálló és az épület bejáratának szolgál helyszínéül. Ez utóbbira jó példát jelent a bal felső képen látható ház előkertje.

A megfelelő növényalkalmazással és dús növényzettel a kert árnyékoló funkciót is betölthet, ami a meleg nyári napokon válik igazán fontossá, igazi felüdülést nyújtva használói számára. Építkezéskor még a tervezés során érdemes nagy figyelmet fordítani arra, hogy a meglévő növényállományból mit érdemes és szükséges megőrizni – az épületet pedig ennek függvényében célszerű kialakítani.

Szabályként elmondható, hogy a telek területének minimum 50%-a zöldfelület kell, hogy legyen. Ez az arány a település teljes területén alkalmazandó.

AJTÓK, ABLAKOK

Az épületek külsejére, esztétikai megjelenésére jelentős hatással vannak a nyílászárók. A zárt épület tömegét az ajtókkal, ablakokkal nyitjuk meg a külvilág felé, ezért fontos, hogy milyen módon tesszük. A népi építészet házain a fából készült, osztott spalettás ablakokat, valamint fa ajtókat alkalmaztak. Salföldön leginkább a sötét- és világosbarna, kék, zöld, fekete színek alkalmazása jellemző.

Új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de leginkább a fa mintázatú, vagy erezetű, víztiszta, vagy matt síküvegezésű ablakok beépítése javasolt. Az utcai homlokzaton spaletta, vagy zsalugáter kialakítása javasolt, mely esztétikus megjelenést biztosít az épületnek. A nyílászárók javasolt színe világos, közép és sötétbarna, zöld, kék vagy szürkével való tört árnyalatok. Védett épületeknél az előző színhasználatról el lehet térni.

Az álló ablakok használata előnyösebb, mint a fekvő ablakoké, mivel arányaiban jobban illeszkedik az épület tömegéhez. Utcai fronton a hagyományos 2/3 osztású ablakok alkalmazása ajánlott. Tetőtér beépítésekor a tetőablakok a tetősíkra vetített felület (tetősíkonként) legfeljebb 10%-án lehetnek.

Kerülendő a túlzottan díszített, élénk színű ajtók használata, ehelyett az egyszerű, hagyományos ajtók részesítendőek előnyben. Törekedni kell a hagyományos arányok megtartására, a kellemes arányú ablakok megfelelő kiosztására. A garázskapuk kialakításakor az épülettel azonos anyaghasználat ajánlott, valamint a visszafogott megjelenés.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A népi építészet egyik jellegzetes eleme az oldalsó oszlopos tornác, melynek kialakítása, elhelyezkedése többféleképpen lehetséges. A tornác egy félig nyitott, folyósószerű, fedett tér, mely nyáron kiválóan árnyékol, az év többi szakaszában pedig véd az esőtől, hőtől. Esztétikus megjelenése és praktikussága okán az épületek meghatározandó eleme is lehet. Fontos az épület anyagaival összhangban lévő anyaghasználat a tornác, előtető és az erkély kialakításánál. A fa szerkezet könnyedebb megjelenést kölcsönöz a házaknak és kitűnően kombinálható tömörebb téglá vagy kő oszlopokkal, valamint a fára felfuttatott növényzettel, ami árnyékoló hatással is bír. Több épületnél megfigyelhetők a kődisállások, melyek íves, oszlopos formában jelennek meg.

Salföldön az épületek oromfalán és az oldalhomlokzaton loggia, illetve erkély nem létesíthető.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A homlokzat kialakítása nagyon fontos az épületnél, mivel úgy is tekinthetjük, hogy ez az arca a háznak. A hagyományokhoz illeszkedő megjelenésre, az ahhoz tartozó arányok megtartására, valamint a kellemes arányú ablak-kiosztására kell törekedni. A homlokzaton a természetes anyaghasználat, formák alkalmazása javasolt, a homlokzatképzésnél a falazott, vakolt felületek részesítendőek előnyben. Az utcai homlokzaton nem lehet erkélyt kialakítani. A magastető héjalásánál az égetett agyagcserép sötétebb, vagy világosabb árnyalata alkalmazandó.

A műemléki környezetben és a helyi utcakép védelem alatt álló területeken valamennyi utcai homlokzati árnyékoló szerkezet létesítése építési engedélyköteles. Az utcai homlokzaton klímaberendezés, napkollektor, parabola antenna, gáznyomásszabályozó nem helyezhető el.. Gázkémény csak burkolt (tégla, rabic) kivitelben épülhet. A kémények vakolt kivitelben készülhetnek, meszelt felülettel.

Salföldön új építés esetén cserép természetes pala és korcolt lemezfedés esetén feltétel a macskalépcsős oromfal, míg nádfedés esetén lehet az épület oromfalán túlnyúló tető is. A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképből. A jól megválasztott burkolat nemcsak a hangulatot és az esztétikus megjelenést, hanem az épület védelmét is szolgálja.

A képen látható homlokzatképzéseknél a hagyományos arányok, formák alkalmazása látható. Ez lehetővé teszi, hogy egyszerre kiemelkedjen és illeszkedjen az épület a környezetébe, a településképből. Az osztott nyílászárók arányai és egymáshoz való viszonyuk harmóniát teremtenek a homlokzaton. A természetes anyaghasználat, a faburkolat és a vakolt felületek összhangja barátságos, esztétikus megjelenést kölcsönöz az épületeknek.

A képek Salföld további szép példáit mutatják homlokzatképzésre, illetve -díszítésre.

RÉSZLETEK

„Az ördög a részletekben lakozik.” A hagyományos épületek és részletképzései (eresz, kémény, nyílászárók, vakolatdíszek, kerítés stb.) jól mutatják, hogy stílustól függetlenül, miként lehet illeszkednie az új épületeknek a környék régebbi épületeihez. A legfontosabb a jó minőségű anyagok használata. Kerüljük a műanyagok és bonyolult csomópontok alkalmazását.

A népi építészetre, a Balaton-felvidék építészeti stílusára jellemző elemek mutatkoznak meg az épületeken, a fehér kémény, a díszes csengők, a díszített ormfalak, valamint az azon megjelenő kis ablaknyílások egyszerre kölcsönöznek hangulatos, esztétikus megjelenést az épületeknek, a településnek. Az épület nemcsak egészében, de részleteiben is nagyon gazdag elemekkel bír.

A felvidéken fennmaradt legdíszesebb homlokzatok az 1820-1850 közötti időszakból származnak. A homlokzatszínek az épület ormfalán szimmetrikusan helyezkednek el. A vakolatdíszekben a családneveket és nemzetiséget is feltüntették. Nemcsak a jómódú polgárok házeit díszítették, hanem a szegényebb gazdák ormfalain is találni vakolatdíszeket.

A legjellegzetesebb elemek a füzér-, a levél-, koszorú-, szalag-, csigavonal-, rozettadíszek, valamint az életfa motívumot jelképező cserépből kinövő virág.

A Balaton-felvidék jellegzetes, különböző formájú, díszítésű vakolt és fehérre meszelt kéményei Salföld településen is megjelennek. Ezek a fehér, kellemes arányú kémények megkoronázzák az épületet, hangsúlyossá teszik a tömeget.

Egy rosszul elhelyezett, aránytalan kémény elüt a településen megjelenő kéményektől, elronthatja a felújított épület megjelenését, ezért fontos a kialakításnál a hagyományos arányok, formák, színek, díszítések figyelembevétele.

A település hangulatos színtartóit képezik a különféle kis részletek, melyek akarva akaratlanul feltűnnek a látogatóknak, mint például az egyedi házszámtáblák, mives ereszcsontrák és kovácsoltvas elemek. Esztétikus környezetet tükröznek a faluban igényesen elkészített hirdető és tájékoztató táblák és a sokhelyütt az utcán és a kertekben megjelenő kutak is.

MAI PÉLDÁK

Ebben a fejezetben a településen lévő esztétikus, követendő épületeket mutatjuk be. Új ház építéskor, átalakításakor fontos, hogy az épület tömegalakítása, homlokzata illeszkedjen a településképhez.

A tömegalakítás a környező épületek tömegétől nagyban függ. Az utcakép összhatását rontja a túl nagy tömegű, terjedős épületek, melyek elnyomják a kisebb épületeket.

Javasolt a hagyományos tömegalakítás, a nem túl széles épületek kialakítása, melyek igazodnak a korábban kialakult utcaképhez. Az anyaghasználat esetében mindenképpen a természetes anyagok kő-, faburkolat, vakolt falfelületek és a visszafogott színezés részesítendőek előnyben.

A képeken látható salgóközi épület jó példája az esztétikus kialakításnak és a hagyományőrzésnek, természetes anyaghasználatával és jól szerkesztett homlokzatával kiemelkedő minta. Követi a tradicionális elemeket tömegformálásában, színében és kialakításában egyaránt. A macskalépcsős oromzat és vakolt fehér felület kellemes hangulatot teremt és környezetével is összhangban van, miközben az azon megjelenő díszítésekkel az épület még hangsúlyosabb szerephez jut.

Az épülethez tartozó szárazon rakott kőkerítés nem enged betekintést a kertbe, de a házzal kellemes kontrasztban van. Az élére állított kőlapok játékosságot kölcsönöznek és egyben védelmi szerepük is van.

Az itt található épületek sok hasonlóságot hordoznak:

- utcafrontra néző homlokzat
- macskalépcsős oromzat
- 2 földszinti nagyablak, 2 tetőtéri ablak, középső díszítés/padlástéri kisablak
- hagyományokhoz illeszkedő színek, anyagok
- hozzájuk tartozó hangulatos kőkerítés
- megfelelő arányok

Mindezek mellett a felső képen látható épület elemeiben a hagyományos, falusi, díszes kialakítást-, míg az alsó a modernebb, letisztult formavilágot képviseli. Mindkettő remek példa tehát arra, milyen eszközökkel, megjelenéssel lehet megteremteni a harmonikus utcafronti homlokzatkialakítást, alkalmazkodva a salzföldi hagyományokhoz.

A képeken látható épület a település középontjában helyezkedik el, előterében található az Orbán-kereszt. Központi szerepéhez jól illeszkedik a tájbasimuló, esztétikus, falusias megjelenése. Már a kiugró bejárat is hordozza a népies építészet elemeit: fehérre meszelt felület, árkádos bejárat, boltív és díszített, macskalépcsős oromzat. Az épület színe ettől eltérően kellemes szürkésbarna árnyalatú, emellett érdes felülete van, mellyel játékos kontrasztban állnak a fehér sávok. Ezek főként az ablakok körül futnak. Említésre méltó továbbá a nádfedeles tető. A tetőtéri ablakok hullámokként bukkannak ki ebből a tetőszerkezetből. Hangsúlyos pontok továbbá a fehérre meszelt, díszes kémények. Kiemelendő a növényzettel, illetve a tereppel való kapcsolat is, mely még természetesebbé, kellemesebbé teszi az egész ház látványát, megjelenését. A sok részlet, tradicionális elem, amelyet ez az épület rejt magában követendő példát nyújt a jövőben is.

Újabb szép példát láthatunk nádfedéses tetőre, az előző oldalon bemutatott házhoz hasonlóan ez a lakóépület fehérre meszelt, hagyományos kéménnyel és külsővel rendelkezik. Az utcafrontra néző oldala a hagyományos 2 nagyablak, 1 tetőtéri kisablak mintáját követi. Az arányos homlokzatszerkesztés mellett figyelemreméltó az épület főbejárata előtt kinyúló kis tornác, oszlopokkal, szépen kialakított homlokzati virágdísszel és két tetőtéri ablakkal.

Az épülethez kapcsolódó kőkerítés az áttört fakapukkal harmonikus összképet eredményeznek. A kőkerítés-elemek alakjában a nyeregtetőhöz hasonló, téglalemezes fedésben részesültek, követve a háztető formáit. Az utcafronti előkert egyszerű kiültetése jól mutatja mennyivel éltebb és szemrevalóbb az épület néhány elhelyezett szikla és – esetünkben – évelők használatával.

Ez az épület jó példája annak, hogy hogyan lehet a tradicionális falusi elemeket, szerkesztéseket modern külsőben tálni. A salgótarjáni épületek nagy részénél felbukkanó arányos utcafronti homlokzatszerkesztés (2 nagy ablakkal és egy vakablakkal), fehérre meszelt falak, macskalépcsős oromzat ugyanúgy jellemzi, azonban ennél az épületnél már korszerű cserépfedés, egyszerű díszek jelennek meg. Az ablakokat kiemelő homlokzat-játék a téglaberakásokkal azért jó megoldás, mert nem töri meg a dinamikát, a hagyományos arányok megmaradnak (a fehér vakolt felület alá „bújik”).

A kerítés téglá- és faelemekből áll, fülkés díszítéssel. Mindezek szintén az egyszerűséget és letisztultságot elevenítik meg. A nyílászárók mind az épület, mind a kerítés esetében ugyanabból a fából készültek, ugyanolyan színárnyalatot kapva. Ezek világos, vidám színei jól mutatnak a cseréptető élénk narancssárgás megjelenésével. Az ablakokhoz tartozó fa nyílászáró is egyszerű, kis szív alakú kivágással teszi barátságossá az épületet.

UTCÁK, TEREK

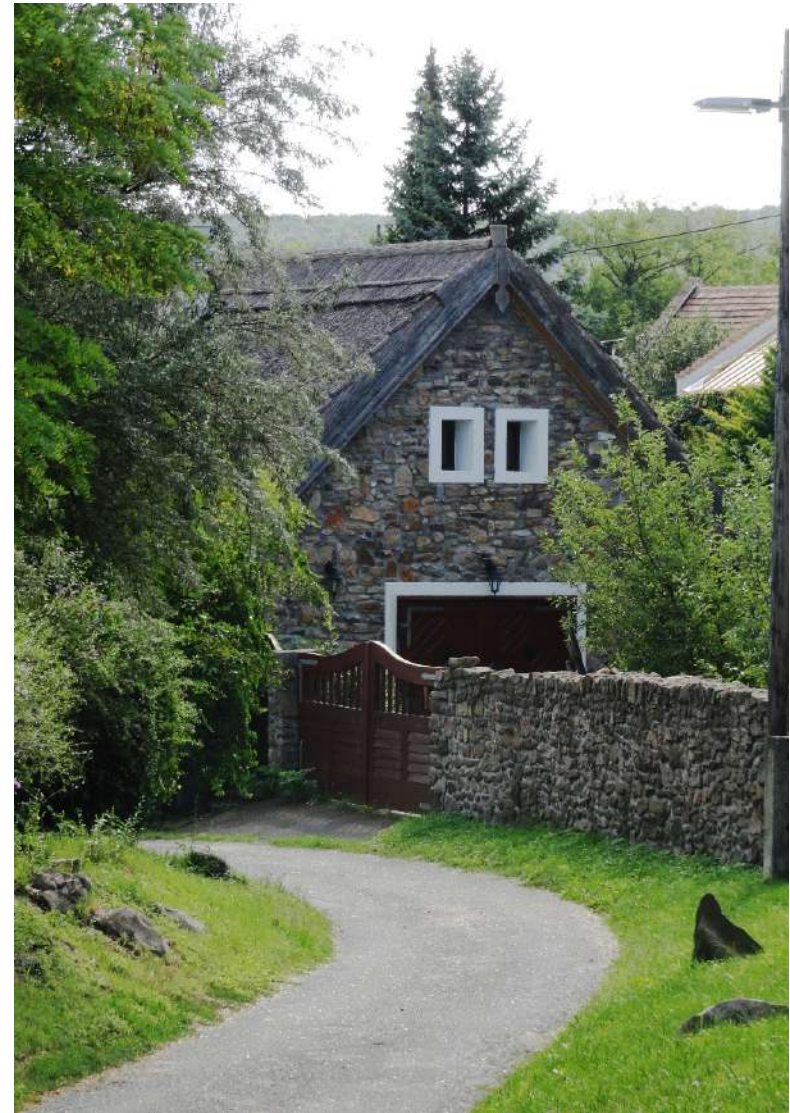
A kialakult helyzethez – például járda és zöldsáv- árok-úttest arányaihoz – való alkalmazkodással egységes látványt teremthetünk. De mit tehetünk mi magunk a szép utcaképert? Mit vegyünk figyelembe, amikor lakóépületet tervezünk?

Az élhető, esztétikus és barátságos településeknek a hozzátartozói a gondozott virágos, zöld utcák és terek. A közterületeken, utcákon, tereken lévő növényzet fontos szerepet tölt be a település lakóinak életében, ezért a cél ezek megőrzése, fenntartása és újabbak kialakítása. Környezetünkhöz alkalmazkodni nem csak épületeinkkel tudunk, hanem az utcakertjeinkben, utak mentén alkalmazott fajokkal is. Egy-egy díszesebb utcakert, egy nyírott sövény vagy a felsővezeték el nem érő fák – például csörgőfa, gömb juhar, vérszilva – kellemes, rendezett látványt nyújtanak. A portánk előtti terület ápolásával, dísznövények vagy jellemző gyümölcsfák telepítésével, díszes kiültetésekkel harmonikus utcaképet teremthetünk.

Salföldön az utcaképről elmondható, hogy kellemes látványt nyújt, a zöldfelületek rendezettek, folyamatosan gondozzák őket. Ez nagyon fontos elem, hiszen az itt található kiemelkedően szép falusi épületek igénylik a rendezett környezetet, az őket hangsúlyozó növényhasználatot és kialakítást. Ilyenek az épületek előtt található élő és egynyári kiültetések, cserjék.

Sajnos azonban Salföld is küzd a legtöbb kistelepülésre jellemző vizuális konfliktussal, amelyet a közterületeken kialakított beton és fa oszlopok, a légvezetékek pókhálója okoznak.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A hirdetőtáblák, reklámfelületek, cégérek fontos, jellegzetes tartozékai a településeknek. Az utcaképet nemcsak az épületek és a növényzet alakítja, hanem a hirdetések, reklámtáblák is meghatározzák, ezért fontos, hogy megfelelő minőségű, esztétikailag korrekt hirdetések, reklámtáblák és cégérek gazdagítsák az utcákat. A figyelemfelkeltés a céljuk, ne legyen meghökkentő. A hirdetések lényege a tájékoztatás, amelyet az utcaképbe illően is megtehetünk.

Salföldön a település teljes közigazgatási területén a 0,5 m²-nél nagyobb reklámhordozó cég- és címtábla engedélyköteles. Az épületeken csak az épületben tevékenységet folytatók számára engedélyezhető cég- és címtábla, vagy reklámhordozó, ezek összterülete nem haladhatja meg a nyílás nélküli homlokzatfelület 10 %-át. Óriásplakát (multireklám) Salföldön sehol sem helyezhető el, a reklámok és hirdető berendezések nem zavarhatják a köz- és közlekedésbiztonságot. Az esetleges világító reklám nem lehet zavaró hatású. A mezőgazdasági és az erdőterületekre a tájkép, a tájkarakter védelme érdekében önálló reklámhordozók, hirdető berendezések nem helyezhetők el.

IMPRESSZUM

SALFÖLD KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.salfold.hu

info@salfold.hu

8256 Salföld, Kossuth Lajos u. 27.

Telefon: +36 87/464-017 (Kővágóörsi Közös Önkormányzati Hivatal)

Polgármester: Fábián Gusztáv

fabian.gusztav@salfold.hu

Főpítész: Németh Ferenc

planteus@planteus.hu

SZERKESZTETTE: Planteus Kft.

SZÖVEG: Cseh Edina, Gunzinám Liza Regina, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

FOTÓ: Cseh Edina, Gunzinám Liza Regina, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

GRAFIKAI TERVEZÉS: Cseh Edina, Gunzinám Liza Regina, Németh Ferenc, Németh Kristóf, Török Beáta

ÁBRA: Az általános építészeti útmutatóban található ábrák a Lechner Nonprofit Kft. tulajdonát képezik.

Forrás: <http://tak.lechnerkozpont.hu>

Salföld, 2017.